

17, Sociální skupiny, druhy, vliv skupiny na jedince. Negativní jevy v sociálních skupinách – šikana, mobbing, bossing a jejich prevence. Psychologický přístup k nemocným s postižením smyslovým, tělesným a mentálním.

SOCIÁLNÍ SKUPINY

– **Sdružení 2/3-50 členů** (dyáda – skupina dvou lidí)

– **Specifika soc. skupiny:**

- Vzájemný vztah členů – znají se, mají vědomí sounáležitosti, vztahy jsou dány systémem soc. pozic a soc. rolí – skupina má strukturu)
- Stejné potřeby, cíle – jsou naplněné pouze díky druhým lidem
- Stejné hodnoty – mají stejné názory, postoje
- Stejné normy – jsou závazné pro všechny členy, dodržování norem skupina reguluje odměnami a sankcemi

Druhy soc. skupin

– **Podle intenzity vztahu:**

- Primární – rodina, typické jsou intenzivní vztahy, naplnění primárních potřeb
- Sekundární – všechny ostatní skupiny, do kterých se člověk během života dostane (např. třída, pracovní kolektiv, parta...)

– **Podle počtu členů:**

- Malá – 2-7 členů (např. rodina, parta...)
- Střední – 8-19 členů (např. třída, zájmové kroužky...)
- Velká – 20-50 členů (např. pracovníci ve firmě, třída...)

– **Podle způsobu vzniku struktury:**

- Formální – předem dáno, jak budou lidé do skupiny přijímáni, pravidla dána řádem (např. jednotka v armádě)
- Neformální – vznikají na základě potřeb, emocí nebo zájmů, členové si sami vytváří pravidla

– **Podle stylu vedení:**

- Autoritativní – vůdce skupiny je dominantní, rozhoduje o všem na základě vlastních úvah a přání
- Demokratická – vůdce se radí a připouští mínění a názory druhých, rozhoduje po dohodě s ostatními členy
- Liberální – vedení je volné/není, nejsou dána jasná pravidla

– **Další dělení:**

- Členské (skupiny, do kterých skutečně patříme) x referenční (vztažné; skupina, do které bychom chtěli patřit)
- Naše x cizí
- Otevřené x uzavřené
- Homogenní x heterogenní
- Soudržné x nesoudržné

Vliv soc. skupiny na jedince

– Ovlivňují názory, postoje, chování, přání,...

– **Druhy soc. vlivů:**

- Normativní vliv – odměny a tresty
- Informativní vliv – když nemáme dostatek vlastních informací, spoléháme na ty, od druhých
- Vliv autority

– **Konformita**

- Změna chování, myšlení nebo prožívání vyvolaná skutečným či imaginárním vlivem druhých lidí
- Jedinec jedná takovým způsobem, jakým by pravděpodobně nejednal bez tlaku ostatních – chce mít pravdu, udělat dobrý dojem, chce být oceněn/nehce být potrestán, chce „zapadnout“,...
- Faktory ovlivňující konformitu:
 - **Složitost situace nebo úkolu** – když si lidé nejsou jisti svou schopností řešit situaci, stávají se konformnějšími (např. při testu změnám svou odpověď opisováním od souseda)
 - **Velikost skupiny** – čím větší skupina, tím se zvyšuje konformita jedinců
 - **Složení skupiny** – lidé mají tendenci být konformnější ve skupině, kde jsou lidé s vyšším soc. statusem nebo jsou v dané oblasti odborníky
 - **Jednomyslnost skupinového souhlasu** – pokud se ve skupině nachází nekonformní jedinec, zvyšuje se tak šance, že se i ostatní budou chovat nekonformně
 - **Skupinová soudržnost** – vyšší konformita je ve skupině, která je soudržná
 - **Veřejný závazek** – pokud mají lidé stvrdit svůj závazek veřejně před skupinou, jsou více konformní
 - **Možnost sankcí za nekonformitu**

Negativní jevy v soc. skupinách

• Šikana

- Jakékoli chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, příp. skupinu lidí
 - Aktivní x pasivní / přímá x nepřímá
 - Druhy:
 1. **Fyzická agrese**
 2. **Slovní agrese a zastrašování**
 3. **Krádeže, ničení a manipulace s věcmi**
 4. **Násilné a manipulativní příkazy**
 - Oběť – odlišnost od skupinové normy, tělesný/psychický handicap, malá fyzická síla, obezita, neobratnost, neobvyklost vzhledu, způsob oblékání, specifické poruchy učení, opožděný duševní vývoj, rasová odlišnost,...
 - Agresor
 1. **typ** – hrubý, primitivní, impulsivní, má kázeňské problémy, často výskyt agrese v rodině, šikanuje tvrdě, nelítostně
 2. **typ** – slušný, kultivovaný, narcistický, šlechtěný, rafinované a cílené šikanování, skryté, beze svědků, v rodině často náročný a důsledný přístup, bez lásky
 3. **typ** – srandista, optimistický, dobrodružný, výmluvný, často oblíbený a vlivný, šikanuje pro pobavení ostatních i sebe
 - Příznaky: dítě nemá kamarády, nechce chodit do školy, chodí do školy a z ní nejkratší cestou, má neklidný spánek, ztráta chuti k jídlu, ztráta zájem o učení a schopnost soustředit se, smutná, apatická nálada, nesvěřuje se, žádá o peníze s nevěrohodnými důvody, krade peníze, nápadně často ztrácí osobní věci, nečekaně agresivní k sourozencům nebo rodičům, stěžuje si na zdravotní problémy, aby nemusel do školy
 - Prevence: výchova, rozvoj soc. dovedností (kooperace, asertivita, odpovědnost, empatie, sebekontrola), kladné sebepojetí dítěte, informovanost dětí, rodičů i veřejnosti o šikaně, budování pozitivního klimatu ve škole a třídě, rozvoj kamarádských vztahů
- ### • Mobbing a bossing
- Systematické cílevědomé šikanování na pracovišti
 - Základní znaky: minimálně 1x týdně, alespoň půl roku, opakované útoky ze strany jedné či více osob, zvyšující se intenzita útoků
 - Důsledky:
 - **Psychosomatické** – úzkost, strach, poruchy pozornosti, deprese (až sebevražda), somatické potíže (bolesti, kardiovaskulární potíže, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy...)
 - **Ekonomické** – chybění elánu do práce, snížená pracovní výkonnost, časté pracovní neschopnosti, chyby
 - Příčiny: banální konflikt, frustrující okolnosti (přetížení pracovníků, špatná organizace práce, nuda na pracovišti, konkurenční tlak, strach z nezaměstnanosti...)
 - Oběť: nejčastěji mezi pracovníky na stejné pozici, mobbing ze strany nadřízeného = bossing, ale může být i ze strany podřízených
 - Rizikové faktory: nápadnost, odlišnost, osamocenost, úspěšnost, novost
 - Příznaky:
 - Šíření pomluv, sexuální obtěžování, znevažování výkonů a schopností, izolování kolegy (odmítání spolupráce), sabotování práce (mizení hotové práce, falšování, poškozování), fyzické násilí, poškozování soukromí a osobnosti
 - **Typicky ženské formy:** posmívání, štvání za zády, neustálé nekonkrétní narážky, neustálá neoprávněná/oprávněná kritika, nepouštění ke slovu, přerušování,...
 - **Typicky mužské formy:** ignorování, neustálé upozorňování na nedostatky, vyhrožování, cynické a ironické poznámky, přesouvání nevděčných a zbytečných pracovních činností,...
 - **Bossing** – izolace, trvalá kontrola, přehnané požadavky,...
 - Prevence: informovanost o existenci mobbingu, práce na vztazích v pracovním kolektivu
 - Řešení: zabránit mobbingu co nejdříve, antimobbingová dohoda mezi spolupracovníky, vlastní aktivita a asertivita, řešení konfliktů, najít si oporu (rodina, přátelé), naučit se relaxovat, vyhnout se neadaptivnímu řešení (alkohol, drogy, léky), vyhledat pomoc, najít nové zaměstnání,...

NEMOCNÍ S TRVALÝM POSTIŽENÍM

- Cílem je **integrace do společnosti**
- Postižení **tělesné x mentální x smyslové x kombinované / vrozené x získané / dočasné x trvalé / viditelné x skryté**
- **Fáze adaptace na trvalou vadu:** 1. Šok 2. Popření 3. Znovuprožívání 4. Adaptace (dlouhodobý proces, je velmi těžká)
- Může se objevit i **fáze deprese** (až pokus o sebevraždu), kritickým obdobím je puberta
- U vrozených vad tyto fáze prožívají rodiče
- **Střediska rané péče** – pomáhají v začátcích, bezplatně (pravidelné návštěvy v rodině, zapůjčení kompenzačních pomůcek, podpora komunikačních dovedností dítěte, psychorehabilitační pobyty)

– Přístup rodiny a blízkých:

- **Racionální** – reálný, zastává postoj naučit se s postižením žít, vyrovnat se s vadou, pomoc k maximálnímu rozvoji
- **Úzkostný** – ochranný, postižený zůstane nesamostatný a závislý, může vést až ke zpomalení vývoje
- **Rozmazlující** – zvýšená starostlivost, dítě litují, nadměrně se mu snaží nahrazovat to, co nemůže, odpouští mu přestupky
- **Náročný** – přílišná náročnost je škodlivá, postižený není schopný plnit úkoly, selhává
- **Zavrhující** – často maskovaný za tzv. bezvadnou péči a přehnanou starostlivostí, skrytý přístup, může vést až k týrání

Tělesné postižení

– Postižení **hybného a nosného aparátu x cévního a nervového aparátu x odchylky od normálního tvaru těla**

– Příčiny: **dědičné x vrozené x získané**

– Tělesné postižení často bývá **na první pohled viditelné** – pocity méněcennosti, větší zájem okolí, může se objevit vztahovačnost, izolovanost,...

– **Pravidla jednání:** pracovat přímo s postiženým, předpokládat normální inteligenci, dát dostatek času, mít trpělivost, dbát na to, aby měl v dosahu vše potřebné, pohled z očí do očí, pomáhat vytvářet bezbariérové prostory, při manipulaci vysvětlit, jak nám může pomoci,...

– **Občanská sdružení:** Paraple, Liga vozíčkářů,...

Mentální postižení

• **Mentální retardace**

– Vrozená/časně získaná – do 2 let

– Trvalé opoždění ve vývoji duševních funkcí (především rozumových)

– Např. Downův syndrom, Fetální alkoholový syndrom, hydrocefalus, poporodní krvácení do mozku, DMO, úrazy,...

– Vznik:

• **Prenatálně** (50-60 %) – dědičnost (Downův syndrom, mikrocefalus, makrocefalus)

• **Perinatálně** (8 %) – škodlivé vlivy během těhotenství (RTG záření, infekční nemoci matky, alkohol, nikotin, drogy), porodní úraz, protahovaný porod – hypoxie

• **Postnatálně** (25-30 %) – v poporodním období (závažné nemoci mozku, úrazy hlavy, krvácení)

– Dělení podle IQ:

• **Lehká mentální retardace** (debilita) – IQ 50-69

• **Středně těžká mentální retardace** (imbecilita) – IQ 35-49

• **Těžká mentální retardace** (idiocie) – IQ 0-34

• **Pseudooligofrenie**

– „Sociální mentální retardace“ – je reverzibilní (vratná)

– Nedostatečné zajištění podmínek pro maximální rozvoj (nerozvinutí rozumových schopností vinou prostředí, ve kterém dítě vyrůstá)

• **Demence**

– Získaná porucha rozumových schopností – od 2 let

– **Setkat se můžeme s:** defektem rozumových schopností (paměť, myšlení, řeč, učení), poruchou pozornosti, poruchou sebeobsluhy, živostí (hyperaktivita, motorická instabilita – nevydrží v klidu) a pasivitou, motorickou retardací, emoční labilitou, úzkostností, společenskostí, soc. nepřiměřeným chováním věku nebo situaci, stereotypními pohybovými automatismy (kývání hlavou), sebepoškozováním, somatickými potížemi (nechutenství x velká chuť k jídlu, zácpa...)

– Snaha o **integraci postižených do společnosti** – do škol, zaměstnání, vlastního bydlení (chráněná bydlení),...

– **Psychopedie** – obor zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob rozumově postižených

– **Pravidla jednání:** od doprovodu zjistit míru postižení a úroveň socializace postiženého, respektovat osobnost (oslovování), přizpůsobení se mentálnímu věku postiženého, důležitá je neverbální komunikace, používání jednoduchých slov a vět, instrukce jasné a stručné, dostatek trpělivosti, pochválit, odměnit, nekomentovat chování, nespolehat na paměť, hovořit klidně, nezvyšovat hlas, na vyšetření s doprovodem,...

Smyslové postižení

• **Nemocní s poruchou zraku**

– **Tyflopedie** – speciální obor pedagogiky zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s poruchou zraku

– Poruchy zraku:

• **Slepota** – vrozená (nemá představu o okolním světě, orientuje se hmatem a sluchem, u dítěte se projeví zpomaleným rozvojem motoriky, rozvoj intelektu omezen množstvím podnětů, myšlení postrádá konkrétní základ...) x získaná (úrazem, chorobou)

• **Zbytky zraku** – reaguje na světlo a tmu

• **Slabozrakost** – špatné vidění oběma očima

• **Tupo-zrakost (amblyopie)** – vidí špatně nebo vůbec na jedno oko, v dětském věku (léčba: přelepit zdravé oko)

• **Refrakční vady** – krátkozrakost (myopie, špatně vidí do dálky) x dalekozrakost (hypermetropie, špatně vidí nablízko) x astigmatismus (nepřesný obraz na sítnici)

– Zásady komunikace: uvědomit si, že nevnímá neverbální komunikaci, vhodný výběr pokoje a lůžka (u dveří), seznámení se spolupacienty, spolupráce s N, vhodné umístění osobních věcí, neměnit ho, nezapomínat se opakovaně představovat, komentovat vše, co provádíme, při převádění se N zavěsí za loket a pohybuje se nepatrně před ním,...

• **Nemocní s poruchou sluchu**

– Poruchy sluchu:

- **Úplná ztráta sluchu** – vrozená (dítě se narodí hluché a nenaučí se mluvit – hluchoněmé) x získaná (pokud dítě ztratí sluch do 6-7 let, řeč do té doby nabytá se ztrácí a dítě se stává hluchoněmé) – korekce: kochleární implantát

- **Nedoslýchavost** – částečná ztráta sluchu, vrozená (dítě se naučí mluvit s opožděním) x získaná / převodní (hůře slyší nižší tóny, pozná slova) x percepční (hůře slyší vyšší tóny, nerozezná hlásky) x kombinovaná – korekce: sluchadla

– Zásady komunikace: upozornit, že na něj mluvíme vhodným dotekem, nemluvit přes rameno, stát nebo sedět vždy čelem k N, aby viděl na naše ústa, mohl odezírat, dobře artikulovat (ne přehnaně), mluvit pomalu, stručně, s obvyklou neverbální komunikací, trpělivě se snažit porozumět řeči N, můžeme zajistit přítomnost rodinného příslušníka nebo tlumočníka znakové řeči, ověřit porozumění informace zpětným dotazem,...
